

KE KLASIFIKACI VOJENSKÉ VĚDY

S procesem zkoumání vývoje vědeckotechnické revoluce a jejího působení na vojenství nabývá na významu zkoumání klasifikace vojenské vědy. Mnohé, co jsem k této problematice napsal ve své studii (VUML — VA AZ Brno) a ve „Vojenské mysli“ č. 5/1963 zůstává nadále v platnosti. Dnes však musí být pohled daleko širší a dokonalejší. Ve „Vojenské mysli“ 5/1963 jsem se pokusil o „teoretickovědní“, speciálně „objektivně předmětovou“ klasifikaci vojenské vědy. Tato typologizace zůstává stále jednou z rozhodujících.

„Existencionalní“ aspekt klasifikace vědy, na rozdíl od dříve uvedeného dělení teoretickovědního (také metavědního, epistemologického...), nabývá stále víc na významu.

Co znamená pro vojenskou vědu a pro celé vojenství stránka jejich klasifikace z hlediska „pozic lidské služby“? Zkráceně řečeno asi tolik: mohou vojenství — teorie války — vojenská věda... sloužit za dnešní historické situace lidské existenci, společenskému pokroku a participovat na něm, nebo nemohou?

Apriorně záporná odpověď není odpovědí vědeckou. Tě je nutné se dopátrat všestranným zkoumáním, které může přinést různé možné varianty odpovědí. Zkoumáním se zjistí, v jakých souvislostech, za jakých podmínek je možná odpověď relativně nejkvalitnější.

Z toho znovu vyplývají otázky k předmětu vojenské vědy, ke komplexnosti zkoumání vojenské vědy, filosofie a so-

ciologie války a vojenství, k teorii vztahu války a míru, k vědeckotechnické revoluci ve vojenství, k teorii vztahů budování armády a odzbrojení, k problému výstavby armády a spojené s tím sebenegace války¹⁾ a další problémy v celé své složitě komplexnosti teoretické a ještě více v teorii a ideologii jejich realizace.

Je jistě diskutní, zda v tomto případě jde jen o klasifikační aspekt a zda tento aspekt (existencionalní, filosofický) se týká vojenské vědy samé, jejího předmětu, nebo se týká spíše ideologie, politiky, řízení států a koalic. Domnívám se, že se týká i vojenské vědy, i když ovšem nejen jí.

Vzhledem k tomuto „existencionalnímu“ pohledu není celá řada dnešních pro-

1) Bedřich ENGELS: Anti Dühring. Teorie násilí. Také současné teorie — např. teorie nukleárního patu a jiné

blémů uspokojivě osvětlena, a to mj. i proto, že tento aspekt nebyl dosud tolik zvýrazňován a pokud byl, tak nejednou v krajnostech a v zjednodušení: Např.: Vojenská věda a vojenství — nemohou plnit pokrokovou službu lidstvu a to automaticky proto, že v nich jde jenom o přípravu na ničení a o ničení. Vyzbrojování armád novou technikou jde z týchž důvodů automaticky proti pokroku společnosti, je tedy reakční. Zkoumání malých válek, zkoumání vedení válek bez ZHN je dějinně nehistorické a proto také nevědecké. Základní dělítky ve vojenské vědě nejsou „existencionálního typu“ (např. „účinn“ palby ku „účinnu“ úderem a manévrem sil a prostředků, „účinn“ obrany ku „účinnu“ útoku, „účinn“ techniky ku „účinnu“ lidí, „účinn“ překvapení ku „účinnu“ pohotovosti a reakceschopnosti atd.), ale jde o dělítky jen hierarchie sil, prostředků, stupňů, organizace, vedení atd. ... počínaje taktikou jednotek, přes taktiku útvarů, svazků, operační umění svazků ke strategii a obecné teorii ozbrojeného zápasu. Takových zjednodušení a problémů s nimi spjatých je ovšem více.

„Existencionální“ aspekt klasifikování, pojetí, hodnocení... vojenské vědy se nemusí ovšem objevovat pouze v těchto krajnostech. Může mít a má více druhů své podoby. Jako není jeden druh „existencionálního“ aspektu pojetí člověka, není ani jeden druh jeho charakterizování války, vojenství a vojenské vědy.

Podle jednoho z existencionálních druhů klasifikace vědy by vojenská věda

mohla být vědou o tom, jak budovat, vy-zbrojovat, cvičit, vychovávat, řídit ozbrojené síly i vojenské „stránky“ teritoria tak, aby byl zajištěn společenský pokrok. To by byla jistě výrazná a zajímavá stránka definování vojenské vědy; tím zdůrazňuji a rozumím, že nejde o definování celkové a že tento pohled na vojenskou vědu není tedy komplexní.

Stránka zkoumání zákonitostí přípravy a vedení ozbrojeného zápasu je také velmi výrazným momentem definování předmětu zkoumání vojenské vědy, přičemž se s existencionální stránkou navzájem automaticky nepopírají a nevylučují, tj. nemusí být v kontradiktorním vztahu. Dokonce mohou být v jistém smyslu a za jistých okolností totožné. „Existencionální definování“ vojenské vědy tedy nemluví automaticky proti této vědě a proti vojenství. Naopak, jen ono dává lidské opodstatnění celé vojenské vědě a celému vojenství — [byť ovšem ne každý způsob a každý obsah existencionálního definování a ne zase každé vojenské vědě a každému vojenství] — umožňuje zasazovat vojenskou vědu do pohledu většího celku, dávat skutečný lidský punc její vědeckosti, její humánní užitečnosti. Netvrdí, že vojenství, vojenskou vědou se nemůže dosahovat společenského pokroku. Jde ovšem o to, jakou vojenskou vědou a jakým vojenstvím. Jistě ne každým vojenstvím, jistě ne každou vojenskou vědou. Společenské vědy vždycky zahrnovaly hledisko pokroku a humanity, zahrnují je stále víc, a to i předmětem svého zkoumání.

* * *

Jiným přístupem ke **klasifikování vojenské vědy** může být pohled, který lze s jistou nepřesností nazvat „**pragmatickým**“ nebo také „**účelovým či uživatelským**“. Je to druh klasifikování, který vědy nedělí podle „teoretickovědního“ měřítka, ale podle toho, které činnosti slouží. Proto se v materiálu MNO ke konferenci o vojenskovědní práci v armádě z roku 1966 o tomto dělení správně říká, že jde o obory (vědy, disciplíny) pro určitou činnost, tedy např. pro činnost průmyslovou, zemědělskou... vojenskou.²⁾

Podle klasifikace věd, tímto způsobem často nesprávně pojeté, by byla pak vojenskou nebo lépe „válečnou“ vědou všechny disciplíny, které slouží vojenství,

např. i balistika, mnohé technické a přírodní vědy, využívané k výrobě zbraní, chemických bojových látek, ke stavbě opevnění, k jejich ničení... atd. Podobným způsobem bývá vojenská věda v našich i zahraničních materiálech klasifikována.³⁾

V souvislosti s tím se ovšem objevuje řada otázek.

Může být tato klasifikace nazvána klasifikací vojenské vědy? Sotva. Nanejvýš jen místy.

— Nemůže být tak nazvána proto, že v sobě obsahuje některé vědy (obory,

3) Např. v těchto pracích:

— SMIRNOV, M. V., KOZLOV S. N., BAZ I. S., SIDOROV P. A.: „O sovětské vojenské vědě“, Naše vojsko, Praha 1961, 1 vydání.
— BINZ G. L. (NSR) „Die Probleme der Wehrforschung“ časopis Wehrwissenschaftliche Rundschau, čís. 2, roč. 1961, NSR.

2) Studijní pomůcka ke konferenci o vojenskovědní práci v ČSLA v září 1968 pod názvem „Výchozí principy soudobé vědy“; zpracována podle materiálů ČSAV.

disciplíny), které do vojenské vědy zcela zřetelně nepatří.

— Může být tak nazvána jen s obtížemi, protože v sobě zahrnuje disciplíny jiných věd nějak sice vojenstvím a vojenskou vědou „zasazené“, ale způsob tohoto „zasazení“ není vždy dostatečně ujasněn.

— Může být oprávněně nazvána klasifikací věd (oborů, disciplín) pro vojenskou činnost, či pro vojenství.

Může mít tato klasifikace nějakou hodnotu? Může být výhodná či užitečná? Její užitečnost může být zejména v těchto stránkách:

— neodtrhávání od sebe věd, oborů, disciplín, které určitým způsobem spolupracují, jsou společně využívány, společně řízeny, financovány apod.

— může mít výhodu v jisté bezprostřední užitečnosti a aplikovatelnosti,

— může mít výhodu ve sjednocení, řízení, vynakládání prostředků apod. Za určitých okolností je např. výhodné, aby řízení výzkumu, výroby a zkoušek zbraní, výcviku s nimi, vedení vojsk, řízení ozbrojeného zápasu bylo soustředěno v jedné ruce,

— na vysokém stupni odbornosti v jednotlivých disciplínách může takovéto klasifikování nabídnout ke spolupráci věd a k týmové práci (až k integraci věd).

„Pragmatická či užitková“ klasifikace, každý z jejích typů má vedle výhod i řadu nevýhod — nebo může je mít. Ty spočívají právě v opaku jejich výhod. Jsou to zejména:

— Nedávají do popředí samy diferencované vědy, jejich předmět bádání, jejich specifickou a odlišnost od jiných věd, nebo je dávají do popředí zase příliš výrazně (krajně široký a krajně úzký typ účelové, pragmatické klasifikace), mohou snižovat snahu po hlubším rozvoji v těchto vědách samých,

— mohou vést ke snaze předčasné týmové spolupráce bez dostatečné předběžné odbornosti ve svých vlastních disciplínách,

— mohou vést ke snižování vlastních disciplín, k jejich přílišnému rozpouštění v jiných vědách, nebo naopak k jejich odtrhávání od jiných věd (úzká pragmatická klasifikace — viz „vojenská úchylka“),

— k přeceňování okamžitých, praktických, aplikačních úkolů namísto základního a perspektivního výzkumu.

— mohou vést i k neefektivnosti řízení a vynakládání prostředků, je-li např. jedna a táž věda a práce v ní řízena z několika oddělených center jen z toho prostého titulu, že slouží několika různým druhům činnosti (průmyslové, vojenské aj.) najednou.⁴⁾

Klady a nedostatky „pragmatických klasifikací“, např. klasifikace „pro obory činnosti“, nemusejí ovšem vystupovat vždy v těchto vyhraněných jednostrannostech, jak jsem uvedl. Nemusejí mít ani zvláštní vliv, neboť přece jen něco jiného je dát vědu do určité klasifikační tabulky a něco jiného je v ní pracovat. Dání do tabulky nemusí mít vliv na práci ve vědě. Tak přestože balistika „je už dlouho v tabulce vojenské vědy“, pracují balistikové jako přírodovědci až dosud. Ovšem v jiných případech může nesprávné typologizování věd přinést svůj záporný užitek.

Klasifikace z pozic např. „Oborů pro určitou činnost se tedy nedá zaměňovat s teoreticko-vědní klasifikací věd. V tomto smyslu je naše i zahraniční literatura o klasifikaci vojenské vědy často nedostatečná a přinejmenším nejasná. Potřebuje minimálně opatřit vysvětlením, o co se vlastně jedná, nebo také opravit a doplnit. Jde často bohužel o profilující armádní literaturu, tedy o tu, která je nejvíce rozšířená. Není to ovšem problém jen naší republiky nebo jen armád Varšavského společenství.

Teoreticko-vědní klasifikace věd, a tedy i vojenské vědy,⁵⁾ bývá tradičně zpra-

4) Někdy je snaha organizovat tímto způsobem i katedry společenských a jiných věd na některých našich vysokých školách a zvláště fakultách. Snaha po přiblížení se profilu fakulty, po přimknutí těchto věd velmi úzce k speciálnímu oboru či profilu fakulty (např. k medicíně, k matematice, k vojenskému umění...), může vést k ztracení profilu dané vědy, ke snižování odbornosti v ní samé apod. Taková integrace věd je ovšem jednostranností.

5) Neřeším problém, zda-li vojenská věda existuje nebo ne a je hodnotnou vědou, nakolik je relativně samostatná nebo není apod. To není úkolem tohoto článku. Vycházím z předpokladu, že teorie o ozbrojeném zápasu jsou více méně vědecké a více méně relativně samostatné vzhledem k jiným teoriím.

cována podle předmětu zkoumání těchto věd. V této souvislosti se mluví o **klasifikaci podle forem pohybu hmoty**.⁶⁾ Termín „formy pohybu hmoty“ se však chápe dosti různě. Jeho dřívější interpretace jsou kritizovány a nahrazovány širšími a novějšími, mluví se o klasifikačních kvalitativně kvantitativních, o klasifikačních podle struktury.⁷⁾ Tyto pohledy by snad mohly pomáhat překlenout vzdálenosti tradiční teoretickovědní klasifikace a oné „pragmatické“.

Vědy lze též klasifikovat podle metod bádání, podle logiky myšlenkových „postupů a operací“, podle způsobů zpracování údajů atd.

Pro současnou vojenskou vědu je velmi důležité ujasňovat si zvláště metody zkoumání, metody myšlenkových operací, metody konkretizace, aplikace, verifikace, zprostředkování atd. Takové zaměření zkoumání vojenskovědního myšlení považují za velmi perspektivní, i když je zároveň nesnadné. Předpokládá mít odbornost zároveň jak ve vojenském umění, tak v matematice, logice, psychologii, filosofii, technických disciplínách aj., nebo práci v týmech. Proto lze jen přivítat snahu plk. Sibiňského z polské Akademie generálního štábu, který napsal několikadílná skripta k problematice použití logických (aj.) metod ve vojenské vědě.⁸⁾

Většina tradičních prací o klasifikaci vojenské vědy je psána k jejímu objektově předmětovému pojetí. Předmět vědy musí být ovšem chápán ve dvojím slova smyslu:

— jako objekt zkoumání vědy — v tomto případě ozbrojený zápas,

— jako obsah vědy — v tomto případě souhrn všeho toho, co o tomto ozbrojeném zápase víme.

Přitom objekt jako předmět zkoumání není předmětem jako obsah či výsledek poznání a naopak. Jde však o to, aby obsah předmětu vojenské vědy co nejvěrohodněji obrazil, modeloval, programoval

objektivní ozbrojený zápas a na druhé straně, abychom dovedli ozbrojený zápas připravit a vést podle těch představ, návyků, zkušeností a způsobů, jak jsme si je ve vojenské vědě, v jejím předmětu jako náplni vědy představili, vymodelovali, zprogramovali. Každá válečná strana — a právě tak v míru — má vždy určité plus, podaří-li se jí usměrňovat běh činnosti podle své představy a zámyslu.

V důsledku dvojího momentu předmětu vědy se ve vojenské vědě používá pro něj dvojího názvu: obecná teorie ozbrojeného zápasu a obecná teorie vojenské vědy. Je zřejmé, že jeden název inklinuje více k prvnímu, druhý zase k druhému aspektu předmětu vědy. Z toho vyplývají přednosti, ale zároveň i nedostatky obou názvů. V jejich jednotě je však vyjádření celkové.

K předmětové klasifikaci vojenské vědy je nutné nejprve ujasnit určité předpoklady a východiska této klasifikace a ukázat, kde jsou dosud nejslabší články. Soudím, že to jsou přibližně tyto:

1. stanovit, nakolik je vojenská věda relativně samostatná (nezávislá) a nakolik je pouze aplikovaná (tj. aplikace jiných vědních disciplín na ozbrojený boj);

2. jaké jsou vztahy přechodu a poměru mezi vojenskou vědou a jinými vědami a jak se ve vojenské vědě zpracovávají výsledky a údaje jiných disciplín — jakási „filtrace“ — právě s ohledem na ozbrojený boj; kromě toho, jak se aplikují, konkretizují, verifikují atd.;

3. neustále hledat to, co je ve vojenskosti a tudíž i ve vojenské vědě základní, profilující.

Pokud jde o první otázku, jsou dvě krajnosti, dosti hojně rozšířené v naší armádě i mimo ni. První z nich je určité odtrhávání vojenské vědy od jiných vědních oborů a jejich údajů, a dělání z vojenské vědy jakési čisté vědy, „vědy o sobě a pro sebe“, nezávislé na jiných vědách. To se stává také tehdy, nahrazuje-li se vojenská věda funkcionářskými výroky, pragmatismem, normami, řády, předpisy, doktrínou (zjednodušené pochopeními i vykládanými jako jen vrcholem vědy) místo uvažování a bádání.

Opačnou jednostranností je likvidace samostatnosti vojenské vědy a její převádění na pouhou matematiku, technické vědy aj., kdy např. operační umění je redukováno na spočítání poměru sil a jiných údajů strojem, kdy morálně psychologický stav vojsk se dá vyjádřit procentem a grafem, kdy velitelská rozhodnutí záleží jen na podkladech strojů a ne na

6) Obvykle odvozovalo podle B. Engelse, zvláště z jeho „Dialektiky přírody“. Podrobnější ujasňování těchto problémů viz KEDROV, B. M. „Klasifikace nauk“ I. a II. díl, Moskva 1961 a 1965.

7) Např. DJANKOV B. „Otnosno predmeta na naukata i principa na klasifikacija na naukite“ — in: Izvestija na instituta po filozofija, Sofia, 1962, T. 2, kn. 2, str. 55–82. Dále RUTKEVIČ M. N. „K voprosu o klasifikacij form dviženija materii“ in: Nauchnye doklady vyššej školy, Filosofskije nauki, Moskva, ročník 1958, čís. 1, str. 77 atd.

8) Plk. dr. Jerzy Sibiński. První část těchto třídílných skript „Podstawy metodologii ogólnej nauki wojennej“ Warszawa 1964 podává základní úvod do metod používaných ve vojenské vědě. Další mluví o metodě operačního výzkumu a jejích metodách a teoriích.

vojenském umění velitelů, jejich rozhledu, mistrovství apod.

Pokud jde o druhou ze tří otázek, uvedu určité možné rámcové „předběžné schéma“ bádání „nad“ těmito vztahy. Vztahy vojenské vědy a jiných věd jsou velmi složité a není je možné redukovat na typ: „vše co slouží vojenství je vojenská věda“. Předběžně jsem vytypoval tyto **základní formy předmětových vztahů mezi vojenskou vědou a jinými vědami.**

— **Přejímání.** Vojenská věda používá výsledky jiných věd, aniž by je zhodnotila, „filtrovala“, aniž by působila na předmět těchto věd. To jsou případy matematiky, řady technických, přírodních a jiných věd. Jsou to vazby zvláště metodologického a obsahového využívání výsledků jiných věd vojenskou vědou.

— **Kladení požadavků.** Vojenská věda klade požadavky na určité vědy, např. na technologické, aniž by tím zasahovala ráz jejich předmětu zkoumání.

Uvedené vědy nelze započítávat mezi vojenskou vědou, ani mezi „přechody“ od vojenské vědy k jiným vědám. Zůstávají svými vlastními vědami.

— **Vazby vycházení, čerpání vojenské vědy z jiných věd** při určitém zhodnocování, „filtrování“ výsledků těchto věd pro sebe. Tím předmět zmíněných věd ještě vůbec nepřebírá vojenská věda, nenahrazuje jej. Ovšem vazby vycházení, čerpání, zpracovávání, ovlivňování jsou různého typu, různých forem a druhů — od prostého přebírání bez většího „zhodnocení“ až po větší vzájemné ovlivňování. Tak nebojová logistika čerpá z technické stránky „vojenské“ dopravy, aniž by ji nějak měnila. Proto např. název „vojenská doprava“, pokud jde o její technický moment, neodpovídá předmětové skutečnosti klasifikace vojenské vědy. Aby železniční, silniční a jiná doprava měla určité parametry, je věcí technických výzkumů a věd a ne vědy vojenské. Podobně poli-

tický a hospodářský zeměpis nepatří do vojenské vědy. Z nich vojenská věda jen čerpá, aniž by mnoho ovlivňovala jejich předmět zkoumání.

Problém „filtrace“, co má vojenská věda filtrovat a jak, to je v obecné rovině jeden ze základních rysů dialektiky vůbec — tzv. rys zprostředkování.⁹⁾ Ve vojenství jde např. o to, jak ve vojenské vědě „filtrovat“ ekonomické, morální, ideologické, psychologické, technické a jiné faktory a jak je ovlivňovat. Vojenská věda je sama o sobě nezkoumá, nenahrazuje jiné vědy v jejich předmětu zkoumání — ale výsledky těchto výzkumů ovlivňují závěry vojenské vědy a naopak. Musí je tudíž nějak „zpracovávat“ či „filtrovat“. Jak? To je věc dalšího speciálního problému zkoumání. Do této skupiny patří i vazby vzájemné spolupráce, spolupodílení se, vazby přejímání s ovlivňováním atd. Vojenská věda např. přejímá výsledky jiných věd a přitom někdy zčásti ovlivňuje předmět a obsah jejich zkoumání. Může tomu být např. u vojenské pedagogiky, teorie stranickopolitické práce v armádě aj.

— **Hraniční věda** (disciplína) je takový vztah vzájemného ovlivňování, kdy předmět jedné a druhé vědy se spojují a vzniká nový, obvykle totálnější a progresivnější předmět vědy. Věda často dosahuje nových metod ve svém poznání (viz biofyzika, biochemie atd. jako hraniční, či nové vědy).

Je-li tomu tak i ve vojenské vědě ve vztahu k jiným vědám, mohlo by za dnešních podmínek něco podobného vzniknout mezi vojenskou vědou, filosofií války a vojenství a sociologií války a vojenstvím, nebo mezi vojenskou vědou a kybernetikou v oblasti řízení.

— **Vazba aplikace.** Dosahuje nových cílů v poznání, nových stupňů rozvoje vědy, zvláště její soudobosti. Aplikuje zejména nejnovější teorie, metody, postupy atd.

Uvedené předmětové vazby vojenské vědy k jiným vědám a naopak jiných věd k vojenské vědě nejsou vyčerpávající. Je zřejmé, že jedna vazba úzce souvisí s druhou, přechází v ní, zčásti se i prolínají. Bez podrobného ujasňování předmětových a zvláště pak strukturálních, metodových aj. vazeb vojenské vědy „na“ jiné vědy a naopak, nelze udělat poněkud solidnější klasifikaci vojenské vědy a jejích oborů. To je nutné si uvědomit právě dnes, při zhodnocení vojenskovědních oborů pro další perspektivy jejich rozvoje, pro per-

spektivy rozvoje vojenskovědní práce na další léta. Všechny stránky vazeb by bylo třeba blíže rozebrat.

Např. problém aplikace je jeden z vážných problémů vojenské vědy — ve vztahu mezi obecnou teorií vojenské vědy a teorií vojenské vědy a teorií vojenského umění, jež bývají považovány za dvě závažné, ne-li základní části vojenské

9) Vyzvedává jej NOVÝ Lubomír v knize „Filosofie v neklidné době“, Čs. spisovatel, Praha 1965.

MOŽNÉ DĚLENÍ VOJENSKÉ VĚDY

1. Součástí vojenské vědy (přímě)	2. Dělí se na (zkoumá)	3. Dále se dělí (respektive poznámky)	4. Disciplíny přechodné mezi vojenskou vědou a jinými vědami	5. Disciplíny, důležité pro vojenství			6. Důležité vědy (hlavně po metodologické stránce), využívané ve vojenské vědě
1. Teorie ozbrojeného zápasu (jeho vojenské stránky, či jako vojenského objevu)	- Zákonitosti ozbrojeného zápasu (jako vojenského objevu), jeho přípravy, vedení, resp. i odvrácení vojenskými silami - Potenciály a jejich „přerod“ na faktory rozhodující o výhře a ve válce, atd.	Poznámka: - vojenské potenciály a faktory zkoumá přímo, jiné zprostředkované; „vojenský“ - zpracovává výsledky jiných věd, údajů, teorií - ke zpracování své vlastní teorie atd.	Např. - Teorie ozbrojeného zápasu jako celek - Některé aspekty filosofie války a vojenství - Některé aspekty sociologie války, armády a vojenství - Některé stránky vojenské doktriny - Části vojenské strategie - Vojenská psychologie - Vojenská pedagogika - Vojenská etika - Stranickopolitická práce v ozbrojených silách (v míru a zvláště ve válce) - Vojenské zpravodajství - Válčná ekonomie - Dějiny vojenství atd.	a) patří zejména do vojenské vědy	b) Jsou svým předmětem na přechodu	c) Nepatří svým předmětem do vojenské vědy nebo převážně nepatří	- logika - matematika - kybernetika - filosofie (různé její části např. gnosologie, dialektika filosofie člověka) - psychologie člověka - sociologie aj.
2. Teorie vojenského umění (ozbrojených sil, fronty i teritoria)	Teorie: I - útočného umění - obranného umění - ochranného umění - střetných sražení - řízení vojsk a velení v ozbrojeném boji atd. II - umění bojování (taktika) - umění vedení operací (operačního umění) - umění strategického III - vojenského umění „fronty“ (umění pozemního, námořního, raketového aj.) - vojenského umění teritoria	Pozn.: vše jako - teorie i - aplikační teorie Dále se dělí na umění jednotlivých druhů ozbrojených sil, vojsk (zbraní), a to jak jednotlivě, tak i ve spolupráci.		- Např. vojenská geografie a další	- Např. bojová logistika (bojový týl) - Vojenské spojení a další	- nebojová logistika - balistika - hospodářské a politické zeměpis - demografie - řada technických věd, oborů medicíny, které mají blízko k vojenství atd. . . .	
3. Teorie výstavby, přípravy řízení ozbrojených sil i teritoria	Teorie: - výstavby ozbrojených sil - organizace ozbrojených sil - řízení ozbrojených sil v míru - výcvik ozbrojených sil - výchovy ozbrojených sil - výstavby, přípravy a řízení teritoria atd.	Zase jako - teorie - i aplikační teorie S dělením na další podčásti					
4. Dějiny vojenské vědy (či nauky)	- Dějiny vojenské vědy (nauky) jako celek - Dějiny teorie ozbrojeného zápasu * - Dějiny teorie vojenského umění - Dějiny výstavby, výbroje, organizace řízení, přípravy vojsk a teritoria atd.	* po stránce vojenské; jako celek s dalšími vědami (historií, sociologií války . . .)					

Poznámky: 1. V tabulce jde jen o hrubý nárys, ne o důkladnost a úplnost. Je spíše náznakem pokusu o přesnější metodologii typologizace než o přesné vypočítání oborů.

2. Je možné zpracovat ještě další tabulky, a to zejména:

a) Tabulka „užitečnosti“ ve vojenství, zvláště podle knihy „O sovětské vojenské vědě“

b) Tabulka toho, jak i „součástí vojenské vědy přímě“ jsou napojeny na jiné vědy, např. na sociálně politické (viz taktické umění, strategické umění), na kybernetické (viz řízení vojsk, velení aj.)

3. V tabulce jde o to: - nerozplýnout rovnoměrně celou vojenskou vědu ve všech ostatních vědách (čili zachovat specifičnost vojenské vědy);

- nedávat do vojenské vědy ty obory, jež tam svým předmětem (obsahem, stylem, metodou zkoumání) atd. nepatří (např. balistiku, technické obory);

- ukázat přechodové disciplíny.

vědy vůbec. Aplikace je též důležitá ve vztahu vědy a doktríny (řádů, předpisů apod.) ve vojenství, ke správnému chápání samé podstaty teorie vojenského umění aj.

Každý jistě uznává, že vojenská věda potřebuje mít stránku teoretickou a stránku aplikační. U vojenské činnosti jako jednotně organizované, účelové činnosti, je to zvláště důležité. Pravdu mají proto autoři knihy „O sovětské vojenské vědě“ říkají-li, že teorie vojenského umění, jako nejdůležitější část vojenské vědy, má svou stránku teoretickou — a svůj moment aplikované teorie. Problém je ovšem složitější, než se zdá. Jak je to tedy s tou teoretickou stránkou vědy ve vojenské vědě vzhledem k té aplikační a naopak?

Vzhledem k tomu, co je ve známých knihách napsáno, vznikají např. takovéto otázky:

a) Jak chápat určení, že teorie vojenského umění je zejména aplikace obecné teorie vojenské vědy. To je poněkud neurčitě řečené a trochu snad i jednostranný pohled.

b) Co rozumíme pod pojmem obecná teorie vojenské vědy? Rozumíme jím obecnou teorii ozbrojeného zápasu, či filosofické a sociologické učení o válce a armádě, či něco co je obecnou teorií samé teorie vojenského umění, či metavědou (epistemologií) vojenské vědy, či ještě něco jiného? Jak vyplývá z knihy „O sovětské vojenské vědě“, rozuměli ji autoři — jak obecnou teorii ozbrojeného zápasu (viz zkoumání faktorů, potenciálů atd.),

— tak i obecnou teorii pro teorii vojenského umění (viz obecně zkoumání útoku, obrany atd.).

To ovšem může vyvolat řadu námitek, neboť se zdá, že

— zkoumání obecné teorie ozbrojeného zápasu je dílem několika vědních disciplín a nejen vojenské vědy samotné,

— zkoumání útoku, obrany, střetného boje obecně je právě tak důležitým úkolem teorie vojenského umění jako obecné teorie vojenské vědy.

Pak by obecná teorie vojenské vědy vedle teorie vojenského umění a vedle interdisciplinárního zkoumání celku ozbrojeného zápasu „visela ve vzduchu“. Mnozí se také domnívají, že je dosti sporné, zda základní dělení teorie vojenského umění na taktiku, operační umění a strategii je dnes jediným základním dělením v teorii vojenského umění a zda vedle něj není ještě jiné základní dělení vojenského umění, a to např. útočné umění, obranné umění, střetný boj atd. Zdůvodňují to mimo jiné tím, že:

— Zčásti zmizely historické důvody dělení vojenského umění na strategii a taktiku z doby, kdy každá z nich měla výlučně jiný předmět zkoumání (strategie — pochody, manévry, rozvinutí atd.; taktika — boj). Dnes, v důsledku jiných zbraní, jiné dopravy apod. se vše promíchalo a pluk i prapor mají četné operační úkoly, právě tak jako strategický prostředek vede boj, bitvu (např. raketová vojska, letectvo).

— Pokud má vojenská strategie ještě jiné úkoly, než jsou typické pro boj, operaci, bitvu atd. — a to zřejmě vojenská strategie má — jsou to úkoly vyššího rámce, které zcela nespádají jen do vojenské vědy, ale do interdisciplinárního zkoumání několika věd, podobně jako ozbrojený zápas jako celek nebo jako vojenská doktrína jako celek atd. Tím jistě nezaniká různost činnosti praporu, pluku a divize. Nezaniká ani to, že existuje teorie a její aplikace, že teorie obrany, útoku, střetného boje jsou také jen stránky celku. Současně dělení uvnitř teorie vojenského umění a vztah mezi ní a „obecnou teorií“ vojenské vědy není tedy jednoduché. Neméně sporné je i to, zda řadit a jak řadit teorii umění do vědy. Teorii umění je třeba do společenské vědy, tj. do vědy o lidské činnosti vždy řadit, ale přesto je třeba i tento spor osvětlovat. Z toho vyplývají otázky, jaký charakter má tedy vojenská věda, co je to za vědu, je-li to vůbec věda nebo spíše nauka, či filosofie umění, ideologie, souhrn pravidel profese atd. a dále, co je to vůbec věda, a to zvláště v dnešním, lidském, společenském slova smyslu, jaký je vztah vědy, umění a filosofie, vojenské vědy a praxeologie atd.

Je tedy třeba důkladněji posoudit všechny dosavadní názory, prostudovat je, vzít je v úvahu, kritizovat je, ale nezavrhovat je. Než se prohlásí za překonané, musí se nahradit něčím novým a lepším. V tomto smyslu není tedy jednoduché prohlásit názory na vojenskou vědu např. z knihy „O sovětské vojenské vědě“ za překonané. Překonané jsou jasné nelogičnosti a jednostrannosti takového typu, že balistika, teorie výroby zbraní, hospodářský a politický zeměpis atd. jsou vojenskou vědou. To je jasné překonané. Dnes už je možné odlišit obory, které jsou ve vojenství potřebné a důležité, ale nejsou vojenskou vědou, dále obory vojenské vědy a s větší či menší přesností řadu přechodných typů a oborů od vojenské vědy k jiným vědám a naopak. To je možné a také nutné udelat, ale v dalším je třeba vést spor.